

АКАДЕМСКЕ
БЕСЕДЕ

БЕОГРАД • 2019

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига II

ISSN 2466-5134

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PRESIDENCY

ACADEMIC SPEECHES

Volume 2

The volume is published on account of the SASA
Presidency resolution adopted at its 1st session of 28
February 2019 and the SASA Executive Board resolution
adopted at its 18th session of 19 September 2019

Editor

academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига 2

Књига је објављена на основу одлуке Председништва
САНУ са I седнице 28. фебруара 2019. и одлуке
Извршног одбора САНУ са XVIII седнице
19. септембра 2019. године

Уредник

академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2019

SASA PRESIDENCY

academician Vladimir S. Kostić,
President of SASA

academician Zoran V. Popović,
Vice President of SASA for Natural Sciences

academician Ljubomir Maksimović,
Vice President of SASA for Social Sciences

academician Marko Anđelković,
Secretary General of SASA

academician Stevan Pilipović,
President of SASA Branch in Novi SAD

academician Ninoslav Stojadinović,
President of SASA Branch in Niš

academician Gradimir Milovanović,
*Secretary of the Department of Mathematics,
Physics and Geo Sciences*

academician Vladimir Stevanović,
*Secretary of the Department of Chemical
and Biological Sciences*

academician Zoran Lj. Petrović,
Secretary of the Department of Technical Sciences

academician Dragan Micić,
Secretary of the Department of Medical Sciences

academician Zlata Bojović,
Secretary of the Department of Language and Literature

academician Kosta Čavoški,
Secretary of the Department of Social Sciences

academician Mihailo Vojvodić,
Secretary of the Department of Historical Sciences

academician Milan Lojanica,
Secretary of the Department of Fine Arts and Music

ПРЕДСЕДНИШТВО САНУ

академик Владимир С. Костић,
п̄редседник САНУ

академик Зоран В. Поповић,
п̄ошп̄редседник САНУ за п̄риродне науке

академик Љубомир Максимовић,
п̄ошп̄редседник САНУ за друшп̄вене науке

академик Марко Анђелковић,
п̄енерални секретар САНУ

академик Стеван Пилиповић,
п̄редседник Опранка САНУ у Новом Саду

академик Нинослав Стојадиновић,
п̄редседник Опранка САНУ у Нишу

академик Градимир Миловановић,
*секретар Одељења за мап̄емап̄ику,
физику и п̄ео-науке*

академик Владимир Стевановић,
*секретар Одељења хемијских
и биолошких наука*

академик Зоран Љ. Петровић
секретар Одељења п̄техничких наука

академик Драган Мицић,
секретар Одељења медицинских наука

академик Злата Бојовић,
секретар Одељења језика и књижевности

академик Коста Чавошки,
секретар Одељења друшп̄вених наука

академик Михаило Војводић,
секретар Одељења историјских наука

академик Милан Лојаница,
секретар Одељења ликовне и музичке уметности

Ликовни прилози

Петар Лубарда

Наука, слика, Свечана сала САНУ
(на предњим корицама)

Мило Милуновић

Умејносћ, слика, Свечана сала САНУ
(на задњим корицама)

Ђорђе Јовановић

Наука и умејносћ, скулптура, улазни хол у САНУ
(на почетку књиге)

Младен Србиновић

Детаљи *Вишража*, Свечана сала САНУ
(на белинама у књизи)

САДРЖАЈ

Академик Миро Вуксановић <i>Три књије чланова САНУ</i>	15
Приступне беседе садашњих редовних чланова САНУ	25
Одељење за математику, физику и гео-науке	
Академик Зоран Радовић <i>О сујерјироводности и мајнејизму</i>	47
Академик Милан Судар <i>Конодонити, фосили значајни за сајледавање и ијумачење геолошке јрошлости</i>	49
Академик Миодраг Мателјевић <i>Неки асјектити теорје јојенцијала, визуализација, варијациони рачун и јримене</i>	73
Одељење хемијских и биолошких наука	
Академик Слободан Милосављевић <i>Фитохемијски јујојис</i>	113
Академик Радмила Петановић <i>Инјејрајивна јтаксономија – нови јрисјуј или нова кованица? Дометити у јтаксономији Eriophyoidea (Arthropoda, Acari, Acariformes)</i>	139
Академик Радомир Н. Саичић <i>Тојјална синјеза јприродних јпроизвода и развој синјетјичке мейјодолојје: неколико јримера из наше лабораторје</i>	159

Одељење техничких наука

- Академик Милош Којић
Компјутерски модели у техници и медицини 183

Одељење медицинских наука

- Академик Зоран Кривокапић
Да ли је срећа пресудна за успех? 205
- Академик Милорад Митковић
*Динамичка фиксација у ортопедској
хирургији – од идеје до исцељења* 221
- Академик Петар Сеферовић
*Масовна, смртоносна, излечива: савремена
терапија срчане слабости* 245

Одељење језика и књижевности

- Академик Горан Петровић
Пајир 275
- Академик Злата Бојовић
Самосвојности дубровачке књижевности 283
- Академик Милован Данојлић
За толеранцију 295

Одељење друштвених наука

- Академик Александар Костић
Којни живна обрада језика и веровања 305

Одељење историјских наука

- Академик Љубодраг Димић
Југославија и Совјетски Савез 1968. године 325

Одељење ликовне и музичке уметности

- Академик Милица Стевановић
*О инсајдерској перформанси – похвала
фигурацији* 347

Радне биографије беседника

- Зоран Радовић 371

Милан Судар	375
Миодраг Матељевић	381
Слободан Милосављевић	385
Радмила Петановић	389
Радомир Н. Саичић	395
Милош Којић	399
Зоран Кривокапић	403
Милорад Митковић	407
Петар Сеферовић	413
Горан Петровић	419
Злата Бојовић	423
Милован Данојлић	427
Александар Костић	431
Љубодраг Димић	435
Милица Стевановић	441

Миро Вуксановић

ТРИ КЊИГЕ ЧЛАНОВА САНУ

Два датума члановима Српске академије наука и уметности (САНУ) симболично означавају најузвишеније коте у њиховој научној или уметничкој каријери. Први датум је избор за дописног члана, а други датум је (осим за оне који то не доживе) избор за редовног члана и добијање звања – академик. То је једна од ретких именица за коју се у српском језику још не тражи женски род. Вероватно би таква новина остала без свечаног одјека који се у Србији слуша већ трећи век. Ако се у слободним разговорима за академике каже да су бесмртници, та давно смишљена метафора значи да такво часно звање траје доживотно и да га академици могу изгубити само у изузетним, готово незабележеним случајевима. Није неважно, у садашњим приликама нарочито, што такво чланство, стечено након доследног дугогодишњег рада и након строге изборне процедуре, доноси привилегије и остаје као водеће друштвено признање. Али, важно је рећи да се у јавности много пута више о томе говори него о пословима и моралним обавезама чланова сваке националне академије. То није необично. Лакше се види и теже подноси оно што је неко добио но што се с пажњом гледају и признају туђи успеси, који су стечени по заслуги и природном реду ствари. А да је боље бити успешан него завидљив – не треба никоме доказивати.

Овакав увод је дошао као покушај писца да избегне приговоре да се пача у оно што није за њега, што му није у занату, чиме се не бави, јер уређује књиге где се окупљају текстови и други прилози из различитих научних и уметничких области.

Међутим, овај писац то није учинио с намером да показује колико о чему не зна већ да покаже три битне чињенице:

прво, да се на једном месту окупе све академске беседе нових редовних чланова, да се на једном месту окупе приступна предавања свих новоизабраних дописних чланова, да се на једном месту окупе допуне библиографија поменутих академика и библиографије поменутих дописних чланова;

друго, да се тако, у трима књигама, које излазе истовремено, које се повезују и међусобно допуњују, које чине целину какву досад у САНУ нисмо имали, да се ту, црно на бело, види резултат Изборне скупштине од 8. новембра 2018. године;

и треће, да се види како садашње руководство САНУ проналази и подржава оно што унапређује делатност најзначајније установе српске науке и уметности.

Ове три књиге ће овде бити само описане, с основном намером да се чује шта је у њима, а неће бити ни анализирани ни тумачене, јер такав приступ следује људима различитих струка и занимања. На почетку је неопходно рећи да су као издања Председништва објављене књиге: *Академске беседе, Присујна предавања дописних чланова и Библиографије чланова САНУ*.

Беседе

Институција академске беседе установљена је Основним законом о Српској краљевској академији 1886. године. Сваки прави члан (како су називани академици) проглашаван је тек после приступне беседе из области којом се бави или после уметничке изложбе. Таква одредба је примењивана до 1947. године. Тада је донесен нови закон којим није предвиђена академска беседа као обавеза. Тако је и данас, али се од 1971. године, редовно, после избора, приређују свечаности на којима академици казују своје беседе и примају повеље о чланству. Најпре, у деветнаестом веку и касније, приступне беседе су објављиване у издањима Српске академије, некад посебно за сваког члана, а некад друкчије. Ове године основан је Академијски одбор за историјат и објављивање академских беседа чији је задатак да отвори нову серију књига са почетком од године када су проглашени први

српски академици. Одмах је припремљена прва књига под насловом *Присјуйине беседе српских академика (1886–1947)*, а наставак едиције ће обухватити време од 1971. до 2013.

Пре три године, након избора у САНУ 2015, објављена је прва књига *Академске беседе*, с уводним текстовима председника академика Владимира С. Костића и уредника академика Мира Вуксановића, који је дао сажет историјат приступних академских беседа, укључујући имена и теме као одабране примере. Тако је установљен модел књиге и њен изглед.

Овде, у другој књизи из серије *Академске беседе*, после уводних података и садржаја, по азбучном реду и устаљеном распореду одељења САНУ, дати су о 102 садашња редовна члана подаци о годинама њиховог избора, наслови приступних беседа, место објављивања и напомене о излаганим уметничким радовима. У том прегледу се најбоље учава недоследност у односу према академским беседама. Неке од њих су на српском а неке на енглеском језику, неке су штампане а неке нису, а увек су биле у оквирима одељења, у њиховим гласилима, што није могло да даје целовит преглед којим областима се академици баве и како то раде. Објављивањем прве књиге *Академске беседе* 2016. године то је отклоњено, а садашњом другом књигом још једном оверено.

Редовни чланови САНУ, изабрани 8. новембра 2018. године, своје приступне беседе казивали су на тродневној свечаности, 13, 14. и 15. маја 2019, у Свечаној сали. Снимак тог догађаја налази се на компактним дисковима који су умножени и удружени са књигом. Тако су се објединиле слика и реч, разне научне и уметничке области, али је то целина од више самосталних делова. Беседе су распоређене по одељењима, реду излагања и именику у *Годишњаку* САНУ. Тим редом ћемо их кратко и описати, с nelaгодом и жаљењем што морамо рећи да књига почиње белином, јер физичара који је говорио о суперпроводности и магнетизму није „омагнетисала“ оваква књига и једини није предао текст своје беседе, која је, срећом и целом дужином, видљива на компактном диску са осталим приступним беседама.

Академик Милан Судар на почетку беседе објашњава зашто за себе каже да је геолог/микрoпалеонтолог, односно „хроничар природе“ и „биолог прошлости“, да „истражује и упознаје свет из различитих периода протеклог геолошког

времена проучавајући фосиле“ као „записе у камену“ и саопштава своја сазнања о конодонтима, сићушним фосилима који су „на морима на земљи били присутни око 350–380 милиона година (тј. од 570 до 225 милиона година уназад)“.

Академик Миодраг Матељевић, који се бави геометријском теоријом функција и теоријом Хардијевих простора, у беседи од четири дела и у врло необичном техничком облику, с главном темом о варијационом рачуну, наводи Гаусову мисао да као „краљица наука“ – „Поред језика и музике, математика је једна од главних области стваралаштва“.

Академик Слободан Милосављевић у свом „Путопису“ каже да је фитохемија „област која обухвата *бојанику* и *хемију*“ и да се фитохемијске активности „могу спроводити у ботаничким баштама или у дивљини“ и рад илуструје фотографијама с Проклетија, Хајле, Орјена и других планина, са двадесетак стручних илустрација.

Академик Радмила Петановић, чије су области акарологија и фитомедицина, која изучава микросвет гриња, где је „непресушни извор откривања нових, до сада непознатих, односно неописаних врста“, у тексту о интегративној таксономији подсећа на „богатство живог света“ и изреку „да се природи треба највише дивити у најмањим стварима“.

Академик Радомир Н. Саичић, говорећи о тоталној синтези и примерима из лабораторије, на почетку наводи да је француски хемичар Бертело рекао: „Хемија ствара свој предмет истраживања. Ова стваралачка способност, слична оној у уметности, одликује хемију међу природним наукама“, а своју беседу завршава реченицама: „Циљ нам је, дакле, да достигнуемо, а затим и надмашимо природу. Посматрано на овај начин, наука и уметност органске синтезе ближа је свом почетку него крају“.

Академик Милош Којић представио је компјутерске моделе, „њихову основу улогу и значај у савременој техници и медицини“, саставио занимљиве животне и научне кругове „из веће фамилије Којића из села Закуте, општина Краљево (раније срез Гружански)“ до срећних околности које су га уздигле као научног саветника у средишту Шумадије и иностранству.

Академик Зоран Кривокапић испод поетичног наслова „Да ли је срећа пресудна за успех?“, да би Његошу повећао број цитата (шалим се, наравно, али ће можда и то време

доћи) узима стихове из *Луче* где се каже за човека: „што се више к врху славе пење, / то је виши среће непријатељ“, бира и реченицу коју је казао Дени Дидро: „Најсрећнији је онај човек који је учинио срећнима највише других људи“, а потом, на свом примеру хирурга, показује да је такав човек успешан лекар.

Академик Милорад Митковић сједињује реч и слику, описује динамичку фиксацију у ортопедској хирургији, „од идеје до исцељења“, и сведочи: „Спољни фиксатор по Митковићу се рутински примењује у свим домаћим и иностраним клиникама. До сада је примењен на преко 29 хиљада пацијената“. Толико је било у мају ове године.

Академик Петар Сеферовић с искуством кардиолога тврди да је срчана слабост „честа, прогресивна и смртоносна болест, један од најзначајнијих медицинских проблема данашњице“, а потом презентује различите методе лечења и на неколико страница ниже стотинак наслова коришћене литературе.

Академик Горан Петровић одједном је склопио приповетку, есеј и историју папира на којем пише овако: „Папир је, понављам, дебљине неколико микрона, али када га пресавијете, једанпут, двапут, три пута, тада је већ дебљине нокта... Када га пресавијете седми пут, он је дебљине врха прста, дебљине јагодице кажипрста којим се упире у оловку док се пише песма или прича“, или овакав приказ.

Академик Злата Бојовић, тумач старе дубровачке књижевности, није имала другог избора јер нико пре ње (ни Пантић, ни Колендић) није написао историју те књижевности па је узела свој цитат и касније истакла да су Дубровчани свој „језик називали: *дубровачки, нашики, српски, словински, илирски, хрвајски*“, причем је редослед јако важан.

Академик Милован Данојлић, без муке с речима, после осмишљеног залагања за толеранцију, додао је реченицу: „Медијска и друштвено ангажована елита престонице потпуно је избацила глагол *јовориџи* из употребе, заменивши га слабашним и половичним синонимом *јричаџи*, па јој се и говор свео на идими-дођими причање“.

Академик Александар Костић је изричит и јасан: „Истраживања когнитивне обраде језика о којима је овде реч обављају се стандардном експерименталном процедуром познатом под називом *задаџак лексичке одлуке*. Реч је о

предавања дојисних чланова, вођена је занимљива расправа, која је завршена одлуком да три књиге заједно покажу какав је изборни резултат био у САНУ 2018. године, после демократског поступка који је имао одјеке у јавности. Најгласнији су били кандидати који нису изабрани и људи који су их сматрали фаворитима.

У својим одељењима приступна предавања су у првој половини 2019. године одржали сви новоизабрани дописни чланови: Жељко Шљиванчанин, Тања Ћирковић Величковић, Влада Вељковић, Татјана Симић, Љубинко Раденковић, Јован Делић, Зоран Пауновић, Павле Петровић, Алпар Лошонц, Вујадин Иванишевић, Драган Војводић, Мира Радојевић, Сава Халугин и Јелена Јовановић. Они су своја предавања уредно послали за објављивање. Тако смо добили занимљиву збирку радова који на добар начин илуструју које су области у САНУ заступљене и ко је такву част добио.

Физичар пише о компјутерском моделовању наноструктура на површини кристала, истиче теорију функционалне густине и њену експерименталну примену и закључује да би се компјутерским моделовањем „открића нових материјала знатно убрзала“ и искључила „фактор случајности“.

Хемичарка, најмлађа међу изабранима, под насловом који убедљиво обликује 25 речи и у чијем средишту је протеомика, односно храна, исхрана и животна средина, сабира своје и туђе истраживачке резултате, међу којима су у већини докторски пројекти младих научника.

Стручњак за хемијско инжењерство описује развој и примену вишефазног реактора са вибрационом мешалицом у производњи и приказује резултате истраживања на Технолошком факултету у Лесковцу.

Професорка медицинске и клиничке биохемије разматра поремећај редокс хомеостазе у хроничној бубрежној слабости и у неколико целина обелодањује резултате властитог рада.

Фолклориста и етнолингвиста води читаоца дубоко у прошлост и реконструираше из старог словенског религијског система источнословенску богињу Мокош.

Универзитетски професор српске књижевности двадесетог века примерима прве врсте показује како песничко

памћење постаје „стуб сећања“ и собом обухвата традицију без које нисмо што јесмо и слави моћ српског језика.

Англиста и преводилац *Уликса* повезује књижевне полове Данила Киша и Џојса, њихове дубинске сродности, занимљиво подударање детаља у причама о Леополду Блуму и о господину Маку који се забавља.

Економиста који се тридесетак година бави инфлацијом и са њом повезаним темама у Југославији, Србији, централној и источној Европи, поступно одговара на питање откуд инфлација долази, како се развија и како може да се заустави, с примерима Драгослава Аврамовића и Анте Марковића, а тражили смо да видимо зашто је баш лик највећег српског песника за децу био на новчаници с највише нула.

Економиста, правник и филозоф, сједињујући своја различита интересовања, почиње реченицом: „Извесна противречност осветљава статус идеја данас“ и закључује да постоји релевантност идеја.

Један историчар нас уводи у методолошки приступ проучавања новца у средњовековној Србији с фотографијама емисије динара са заставама краљева Драгутина и Милутина, други историчар указује на могућности истраживања средњовековних портрета и на најлепшим страницама у књизи доноси десетак изванредних репродукција, а историчарка је изучила какве су биле претензије на Срем Централног комитета КП Хрватске у Другом светском рату, као „део једновековних српско-хрватских спорова о разграничењу на простору Војводине“.

Вајар у есејистичком исповедању каже да „Идеја за реализацију вајарског дела (верујем и за остале уметности) је освајање новог простора који треба да се отелотвори у лични знак, препознатљивост, вајарски став, зачеће“.

Предавање „Етномузиколошки и уметнички рад у домену традиционалног фолклорног вокалног наслеђа“ завршава књигу где су се новоизабрани дописни чланови, о којима су на крају дати основни биографски подаци с пописом главних радова, примерно приказали научним и уметничким донетима.

На корицама књиге су стилизована улазна врата у Палату САНУ, а на празним страницама детаљи зграде која доиста има тешка врата само за оне који врата нису отворили.

Библиографије

Само по себи се подразумева да беседе и предавања илуструју области рада и општа становишта новоизабраних редовних и дописних чланова. Трећа њихова књига, најобимнија и најобухватнија, са 742 странице, има наслов *Библиографије чланова САНУ*. То је заправо огромна збирка биографских и библиографских чињеница која се не може ни дочитати ни у оваквој прилици детаљније описати, али је таква збирка неопходна јер показује научне и уметничке резултате, додуше у попису, без објашњења, и служи за њихово поуздано сагледавање и изучавање.

Библиографија је међу најважнијим помоћним наукама. Да нема библиографских записа који су добро распоређени оријентирани – настала би велика пометња. Такви штампани и електронски извори знања израђују се и у Библиотеци САНУ где је у целости припремљена прва књига у серији *Библиографије чланова САНУ*. Истовремено, у Библиотеци се састављају и јубиларне библиографије академика које излазе као засебна издања. Библиографије новоизабраних редовних и дописних чланова су до 2016. излазиле у *Годишњаку САНУ*, а потом је Председништво одлучило да такви прилози буду обједињени и издвојени, да излазе као издања Председништва, заједно с *Академским беседама* и *Присјуйним предавањима дописних чланова*. То је и остварено.

Прву књигу у серији *Библиографије чланова САНУ* приредиле су Марина Нинић, Светлана Симоновић-Мандић, Кристина Игњатовић Јововић и руководилац Библиографског одељења Библиотеке Оливера Голубовић, која је тако, прерано, потписала своје последње радове.

Захвалност

Председништво САНУ је омогућило да добијемо три обимне и лепо опремљене књиге које су овако сједињене најбољи доказ какав је изборни резултат Скупштине од 8. новембра 2018. године и какви су научни и уметнички резултати изабраних редовних и дописних чланова. Они су дали сагласност да њихове беседе, предавања, биографски

и библиографски подаци у оваквом облику буду објављени. Уреднику су стручни сарадници били Данка Кужељ, Биљана Јоцић и Драгослав Боро, сви из Библиотеке САНУ, а потом и лектори, коректори, технички и ликовни уредници, и остали који су радили на припреми књига. Сви су заслужили искрену захвалност.

(Недеља, 15. септембар 2019)